

ТЕХНІКИ ОБРАЗОТВОРЧОГО МИСТЕЦТВА В ПРИКЛАДНИХ МЕТОДИКАХ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ

Опалюк О. М. Техніки образотворчого мистецтва в прикладних методиках соціальної роботи. У статті розглянуто особливості впровадження традиційних і нетрадиційних технік образотворчого мистецтва в прикладні методики соціальної роботи. Образотворче мистецтво відіграє велику роль у формуванні гармонійної особистості. Зокрема, нетрадиційне малювання значною мірою впливає на розвиток художнього смаку дітей і являється однією з складових частин загального процесу її виховання. Способом нетрадиційного малювання можна розвинути внутрішній світ дитини, відчути її неповторність і своєрідність, визначити емоційний стан, якісь скриті комплекси, проблеми чи страхи. Образи, які виникають в уяві дитини і відтворюються на папері, здатні допомогти виявити та передати таким безпечним і своєрідним способом всі ті думки, почуття, прагнення та бажання, які так складно передати словами. Нетрадиційне малювання і образотворча діяльність відіграють важливу роль в основному психічному та інтелектуальному розвитку дитини. Адже орієнтуватися потрібно не на кінцевий продукт – власне малюнок, а на сам процес малювання, в ході якого дитина виражає свою індивідуальність та формує ряд можливостей.

У статті проаналізовано особливості вивчення традиційних і нетрадиційних технік образотворчого мистецтва студентами та засвоєння ними теоретичних знань і набутих практичних вмінь. У статті висвітлено сутність, структуру та поетапність впровадження нетрадиційних технік образотворчого мистецтва в прикладні методики соціальної роботи, що забезпечує успішність проведення нетрадиційних уроків образотворчого мистецтва та арт-терапевтичних занять, розглянуто основні поняття, які описують цей процес. У статті описано особливості впровадження нетрадиційних технік образотворчого мистецтва в прикладні методики соціальної роботи для розвитку творчих здібностей та проведення арт-терапії.

Доведено, що малювання — найбільш природний і захопливий вид діяльності дітей та дорослих, у якому вони реалізують потребу самовираження, формують естетичний смак, відчуття гармонії, розширюють кругозір, розвивають творчі здібності, дрібну моторику рук, художнє сприйняття життя.

Ключові слова: образотворче мистецтво, нетрадиційні техніки, прикладні методики, соціальна робота, креативність, творче мислення, творчі здібності, зображувальна діяльність, образотворча діяльність, естетичний вплив, творча активність дітей, творчість.

Опалюк О. М. Техники изобразительного искусства в прикладных методиках социальной работы. В статье рассмотрены особенности внедрения традиционных и нетрадиционных техник изобразительного искусства в прикладные методики социальной работы. Изобразительное искусство играет большую роль в формировании гармоничной личности. В частности, нетрадиционное рисование в значительной степени влияет на развитие художественного вкуса детей и является одной из составных частей общего процесса ее воспитания. Способом нетрадиционного рисования можно разглядеть внутренний мир ребенка, почувствовать ее неповторимость и своеобразие, определить эмоциональное состояние, какие-то скрытые комплексы, проблемы или страхи. Обиды, которые возникают в воображении ребенка и воссоздаются на бумаге, способны помочь выявить и передать таким безопасным и своеобразным способом все те мысли, чувства, стремления и желания, которые так сложно передать словами. Нетрадиционное рисование и изобразительная деятельность играют важную роль в основном психическом и интеллектуальном развитии ребенка. Ведь ориентироваться нужно не на конечный продукт – собственно рисунок, а на сам процесс рисования, в ходе которого ребенок выражает свою индивидуальность и формирует ряд возможностей.

В статье проанализированы особенности изучения традиционных и нетрадиционных техник изобразительного искусства студентами и усвоение ими теоретических знаний и приобретенных практических умений. В статье отражена сущность, структура и поэтапное внедрения нетрадиционных техник изобразительного искусства в прикладные методики социальной работы, которая обеспечивает успешность проведения нетрадиционных уроков изобразительного искусства и арт-терапевтических занятий, рассмотрены основные понятия, которые описывают этот процесс. В статье описаны особенности внедрения нетрадиционных техник изобразительного искусства в прикладные методики социальной работы для развития творческих способностей и проведения арт-терапии. Доказано, что рисование – наиболее естественный и увлекающийся вид деятельности детей и взрослых, в котором они реализуют потребность самовыражения, формируют эстетический вкус, ощущение гармонии, расширяют кругозор, развивают творческие способности, мелкую моторику рук, художественное восприятие жизни.

Ключевые слова: изобразительное искусство, нетрадиционные техники, прикладные методики, социальная работа, креативність, творческое мышление, творческие способности, изобразительная деятельность, эстетическое влияние, творческая активность детей, творчество.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Твори мистецтва виконані в традиційних і нетрадиційних техніках, на протязі всієї історії існування цивілізації, ставали яскравим відображенням людських мрій, бажань і пристрастей, відображенням великих подвигів та перемог, глибоких розчарувань та трагічних втрат. Заняття мистецтвом слугувало людям засобом звільнення від напруги і стресів, допомагало у вирішенні величезного спектру проблем, створювало душевний комфорт, наповнювало життєвою енергією, відновлювало життєві сили, виступало засобом психологічного і духовного відродження.

З упевненістю можна сказати, що кожна дитина народжується з природними творчими задатками, але творчими людьми виростають лише ті, умови виховання яких дозволили розвинути ці здібності вчасно. Багато залежить від того, хто опиниться поруч із дітьми, коли вони робитимуть перші кроки у складний та багатогранний світ мистецтва. Не слід очікувати від дітей миттєвих успіхів і геніальних творів, адже не це є головною метою малювання. Усі діти по-своєму талановиті, кожна має творчий потенціал, який позитивно впливає на формування особи в цілому та її естетичні уподобання, зокрема. Кожна дитина – індивідуальність, і для кожної необхідно знайти підхід. В першу чергу слід її зацікавити, бо кожна робота, тим паче малювання повинно проходити із задоволенням. Отже, при нетрадиційному малюванні дитина може сміливо виражати свої почуття та емоції, малювати без заборон і правил, що ще більше її захочуватиме. Малюючи фарбами, можна сміливо змішувати кольори, використовувати руки, пальчики, інші підручні предмети, які допоможуть у створенні творчих робіт. Важливо не обмежуватись лише запрограмованими видами образотворчої діяльності, а творчо підходити до цього процесу. При нетрадиційному малюванні дитина розвиває творчі здібності і талант.

Аналіз останніх наукових досліджень та публікацій свідчить, що образотворча діяльність відіграє велике значення для всебічного розвитку особистості. У процесі роботи з нетрадиційними техніками образотворчого мистецтва в дітей формуються спостережливість, естетичне сприйняття, художній смак, творчі здібності. Під час зображувальної діяльності дитина має можливість доступними засобами виразити свій емоційний стан, своє ставлення до навколишнього світу, вчиться самостійно створювати прекрасне, помічати його в повсякденному житті, у творах мистецтва саме нетрадиційними

техніками образотворчого мистецтва. Над цією темою працювали: Н.В. Погрібняк, А.Ф. Михайліченко, Р.Г. Казакова, Т.И. Сайганова, О.М. Седова, О.П. Федорова та ін.

Під час виконання творчих робіт в нетрадиційних техніках в дитини відбувається тренування рухів пальців рук. Відомо, що розвиток зон мозку, які відповідають за мовлення, відбувається під впливом імпульсів, що йдуть від пальців. Якщо розвиток рухів пальців відстає, то затримується і розвиток мовлення, хоча загальна фізична активність дитини при цьому може бути нормальною. Стимулювання мовленнєвого розвитку дітей шляхом тренування пальців рук є одночасно й підготовкою руки до письма. Таким чином, стає зрозумілою важливість засвоєння дітьми вмій і навичок із зображувальної діяльності саме в цьому найкраще допоможуть нетрадиційні техніки образотворчого мистецтва які доцільно буде впроваджувати в прикладні методики соціальної роботи. Мета введення нетрадиційних технік на заняттях в прикладні методики соціальної роботи – створювати стійку мотивацію, прагнення висловити своє ставлення, настрій образ та проводити арт-терапію.

Тому **метою нашого дослідження** є розкриття сутності впровадження технік образотворчого мистецтва в прикладні методики соціальної роботи.

Виклад основного матеріалу. Кожен з видів образотворчої діяльності має свої можливості і засоби для зображення предметів і явищ, у сукупності даючи можливість відобразити дійсність різноманітне і різнобічно. Малювання – більш складний засіб зображення, ніж ліплення та аплікація. Малювання фарбами, нанесення мазків на папір привертає увагу дитини ще в дошкільному віці. Діти близько півтора років вже охоче займаються малюванням, однак такі заняття спочатку мають характер забави, ігри з олівцем. У молодшому дошкільному віці малювання набуває характеру зображення. Діти малюють в дитячому саду олівцями і фарбами. Малюючи фарбами, дитина має можливість більш цілісно, передавати форму предмета, його колір. Лінійний малюнок олівцем дозволяє більш чітко передати частини та деталі предмета. У цьому процесі велике значення має зоровий контроль за рухом руки, яка малює, за лінією, що утворює контур предмета.

Малювання кольоровим матеріалом (олівцями або фарбами) дозволяє передавати забарвлення предметів. Діти, малюючи візерунки, прикрашають квадрати, кола, смуги, а також іграшки, виліплені ними з глини, зроблені з паперу. Вираз в малюнку зв'язного змісту вимагає оволодіння передачею простору, в якому розташовуються предмети, їх порівняльної величини, положення відносно один одного. Кожне заняття образотворчою діяльністю починається зі звернення вихователя до дітей, розмови з ними, а часто застосовується також показ якого-небудь наочного матеріалу. Надзвичайно важливо з перших кроків виховувати у

дітей стійкий інтерес до образотворчої діяльності через різноманітні техніки образотворчого мистецтва, що сприяє вихованню посидючості, працездатності, наполегливості в досягненні результату. У дітей шести-семи років, що знаходяться на порозі школи, виникають нові мотиви їхнього інтересу до занять-усвідомлене бажання навчитися добре малювати. Зростає інтерес до процесу виконання роботи за вказівками вихователя, щоб отримати хороший результат. Виникає прагнення виправляти і покращувати свою роботу.

Починаючи з молодшої групи необхідно виховувати у дітей інтерес до робіт товаришів, доброзичливе ставлення до них, вміння справедливо їх оцінювати різні техніки образотворчого мистецтва. Вихователю необхідно самому бути максимально тактовним і справедливим при оцінці роботи, висловлювати свої зауваження в м'якій, доброзичливій формі. Тільки за цієї умови він виховує дружелюбні товариські відносини між дітьми в процесі проведення занять з арт- терапії.

Активність дітей у процесі виконання роботи виявляється в хорошому темпі, безперервності її. У цьому відношенні в молодших групах припустимі значні індивідуальні відхилення: одні діти більш швидкі й активні, інші – повільні, мляві. У середній групі можливо підвищити вимоги до виконання роботи в різних техніках образотворчого мистецтва без відволікань, діти намагаються долати сповільненість темпу, властиву деяким дітям. Домагатися цього слід терпляче, наполегливо, але, не пред'являючи дітям категоричних вимог в різкій формі. У старшій групі боротьба з повільністю і частими відверненнями від роботи набуває особливого значення у зв'язку з підготовкою до школи. Необхідно дбати не тільки про хороший темп роботи, а й про ретельність її виконання, без поспіху, яка заважає виконувати роботу акуратно, висловити повністю свій задум, зробити її закінченою. Акуратність і ретельність виконання традиційних і нетрадиційних технік образотворчого мистецтва залежить не тільки від дисциплінованості, але і від засвоєння навичок користування олівцем, пензлем. Навички з техніки малювання пов'язані з розвитком рук дитини, точністю, плавністю, свободою рухів. Розвиток рухів у різних видах образотворчої діяльності об'єднується цільовою установкою, що направляє це розвиток на зображення і передачу форми предметів або на побудову візерунка чи орнаменту. Опановують цими навичками всі діти дуже по-різному, однак при правильній методиці навчання всі вони оволодівають ними в обсязі, передбаченому програмою дитячого садка. Чимале значення для розвитку рухів мають ті трудові навички, які діти отримують в процесі підготовки до занять з образотворчої діяльності. Арт-терапевт повинен бути готовий допомогти, але не опікувати дітей тоді, коли вони цього не потребують. Разом з тим слід пам'ятати, що навіть старші дошкільнята не можуть бути у всьому активними і послідовно діяльними без підтримки вихователя. Діти отримують задоволення від технік образотворчого

мистецтва, у великій мірі завдяки тому, що в ці заняття включений процес придумування змісту, розгортання дій, близьких грі. Необхідно підтримувати це прагнення, не обмежуючи дітей лише задачею зображення окремих предметів. Вигадування сюжету свого малюнка не тільки доставляє дітям задоволення, що теж дуже важливо, але й розвиває уяву, вигадку, уточнює уявлення. Вихователю необхідно враховувати це, намічаючи зміст занять, і не позбавляти дітей радості створення персонажів, зображення місця їх дії і самої дії доступними їм засобами, включаючи сюди і словесний розповідь.

У процесі вивчення технік образотворчого мистецтва створюються сприятливі умови для розвитку тих відчуттів та емоцій, які поступово переходять в естетичні почуття, сприяють формуванню естетичного відношення до дійсності. Вже в молодшому дошкільному віці передача таких якостей предметів, як форма, забарвлення, будова, величина, положення в просторі, сприяють розвитку почуття кольору, ритму, форми-компонентів естетичного почуття, естетичного сприйняття і уявлень.

Оволодіння традиційними і нетрадиційних техніками образотворчого мистецтва збагачує досвід дітей спостереженнями навколишнього, арт-терапенту слід неухильно дбати про естетичні враження, показувати дітям красу в навколишньому їх життя; організовуючи заняття, звертати увагу на те, щоб діти отримували можливість висловити отримані ними естетичні враження, уважно ставитися до підбору відповідного матеріалу.

Отже, творчість – важлива складова системи виховання, в ній узагальнено весь життєвий досвід дитини – чуттєвий, ціннісний, моральний, естетичний, пізнавальний, трудовий та соціальний. Вона лежить в основі успішного засвоєння нових знань, умінь та навичок, саме тому так важливо сформувати у дітей основи творчості.

Висновки. Отже, використання нетрадиційних технік в прикладних методиках соціальної роботи допомагає дітям та дорослим подолати негативні емоції. Тобто мимоволі здійснюється психологічна корекція, яка допомагає знімати негативні емоційні переживання дітей. Це сприяє підвищенню рівня самооцінки, самоповаги та нейтралізації захисних симптомокомплексів (тривожність, недовіра до себе, відчуття меншовартості, ворожості, конфліктності, труднощів у спілкуванні), спричинених внутрішніми конфліктами особистості. Тому завданням соціального працівника є навчати дітей відтворювати навколишній світ, творчо мислити, уявляти, а також позбуватись негативних емоцій та переживань, що виникають у школяра в ході виконання практичних завдань з образотворчого мистецтва. Підсумовуючи сказане, варто наголосити, що учень може погано читати, писати, лічити, але чудово малювати. Отже, у нього добре розвинене почуття прекрасного.

Список використаних джерел

1. Барнич О. В. Проблема розвитку творчих здібностей молодших школярів у художній спадщині українських педагогів (др. пол. XIX - XX ст.): автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01 / О. В. Барнич ; Чернігів. нац. пед. ун-т ім. Т.Г. Шевченка. — Чернігів, 2011. — 19 с.
2. Василькевич Я. Проблема діагностики творчих здібностей у діяльності психологічної служби ВНЗ / Я. Василькевич // Рідна шк. — 2008. — №10. — С. 43-45.
3. Грек О. М. Візуальна креативність у структурі візуально-мислинневої діяльності / О. М. Грек // Наука і освіта. — 2007. — №4-5. — С. 31-35.
4. Григорєва А. А. Розвиток творчих здібностей студентів у позанавчальній діяльності / А. А. Григор'єва // Наук. зап. Терноп. нац. пед. ун-ту. Сер.: Педагогіка. — 2009. — №2. — С. 211-215.
5. Гуменюк С. М. Особливості розвитку творчих здібностей розумово відсталих дітей на заняттях з образотворчого мистецтва / С. М. Гуменюк // Вісн. Кам'янець-Поділ. нац. ун-ту ім. І. Огієнка. Корекц. педагогіка і психологія. — 2011. — Вип. 3. — С. 54-58.
6. Здібності, творчість, обдарованість: теорія, методика, результати досліджень: моногр. / Держ. фонд фундамент. дослідж. М-ва освіти і науки України / Ред.: В.О. Моляко; О.Л. Музика. — Житомир: Рута, 2006. — С. 306-319.
7. Лобода О. В. Креативність як основа психічного здоров'я особистості / О.В. Лобода // Наука і освіта. — 2010. — №3. — С. 61-65.
8. Пов'якель Н. І. Теоретико-методологічні проблеми креативності в структурі професійного мислення психолога-практика / Н. І. Пов'якель // Наука і освіта. — 2010. — Спец. вип.: проект "Когніт. процеси та творчість". — С. 21-25.
9. Сergyogina I. V. Розвиток творчих здібностей студентів ВНЗ при вивченні курсу "Елементи декоративно-прикладного мистецтва" / І. В. Сergyogina // Педагогіка вищ. та серед. шк.: зб. наук. пр. — 2009. — Вип. 26. — С. 318-321.
10. Стась М. І. Методика формування творчих здібностей майбутніх учителів образотворчого мистецтва: Автореф. дис... канд. пед. наук / М.І.Стась ; Нац. пед. ун-т ім. М.П.Драгоманова. — К., 2007. — 20 с.
11. Явоненко М. В. Розвиток літературно-творчих здібностей молодших школярів засобами різних видів мистецтв / М. В. Явоненко // Педагогіка і психологія проф. освіти. — 2008. — №5. — С. 69-75.

Spisok vikoristanikh dzherel

1. Barnich O. V. Problema rozvitku tvorchikh zdibnostej molodshikh shkolyariv u khudozhnij spadshhini ukraïns'kikh pedagogiv (dr. pol. XIX - XX st.): avtoref. dis. ... kand. ped. nauk : 13.00.01 / O. V. Barnich ; SHernigiv. nats. ped. un-t im. T.G. SHEvchenka. — SHernigiv, 2011. — 19 s.

2. Vasil'kevich YA. Problema diagnostiki tvorchikh zdibnostej u diyal'nosti psikhologichnoï sluzhbi VNZ / YA. Vasil'kevich // Ridna shk. — 2008. — №10. — S. 43-45.
3. Grek O. M. Vizual'na kreativnist' u strukturi vizual'no-mislinnevoi diyal'nosti / O. M. Grek // Nauka i osvita . — 2007. — №4-5. — S. 31-35.
4. Grigoreva A. A. Rozvitok tvorchikh zdibnostej studentiv u pozanavchal'nij diyal'nosti / A. A. Grigor'eva // Nauk. zap. Ternop. nats. ped. un-tu. Ser.: Pedagogika . — 2009. — №2. — S. 211-215.
5. Gumenyuk S. M. Osoblivosti rozvitku tvorchikh zdibnostej rozumovo vidstalikh ditej na zanyattyakh z obrazotvorchogo mistetstva / S. M. Gumenyuk // Visn. Kam'yanets'-Podil. nats. un-tu im. I. Ogienka. Korekts. pedagogika i psikhologiya . — 2011. — Vip. 3. — S. 54-58.
6. Zdibnosti, tvorchist', obdarovanist': teoriya, metodika, rezul'tati doslidzhen': monogr. / Derzh. fond fundament. doslidzh. M-va osviti i nauki Ukraïni / Red.: V.O. Molyako; O.L. Muzika. — ZHitomir: Ruta, 2006. — 320 s. — s. 306-319.
7. Loboda O. V. Kreativnist' yak osnova psikhichnogo zdorov'ya osobistosti / O. V. Loboda // Nauka i osvita . — 2010. — №3. — S. 61-65.
8. Povyakel' N. I. Teoretiko-metodologichni problemi kreativnosti v strukturi profesijnogo mislennya psikhologa-praktika / N. I. Pov'yakel' // Nauka i osvita. — 2010. — Spets. vip.: proekt "Kognit. protsesi ta tvorchist'". — S. 21-25.
9. Ser'ogina I. V. Rozvitok tvorchikh zdibnostej studentiv VNZ pri vivchenni kursu "Elementi dekorativno-prikladnogo mistetstva" / I. V. Ser'ogina // Pedagogika vishh. ta sered. shk.: zb. nauk. pr . — 2009. — Vip. 26. — S. 318-321.
10. Stas' M. I. Metodika formuvannya tvorchikh zdibnostej majbutnikh uchiteliv obrazotvorchogo mistetstva: Avtoref. dis... kand. ped. nauk / M. I. Stas' ; Nats. ped. un-t im. M.P.Dragomanova. — K., 2007. — 20 s.
11. YAvenenko M. V. Rozvitok literaturno-tvorchikh zdibnostej molodshikh shkolyariv zasobami riznikh vidiv mistetstv / M. V. YAvenenko // Pedagogika i psikhologiya prof. osviti . — 2008. — №5. — S. 69-75.

Opaliuk O. M. Techniques of fine arts in applied methods of social work. The article deals with the introduction of traditional and unconventional techniques of fine arts into applied methods of social work. Fine arts play an important role in the formation of an all-round personality. In particular, unconventional drawing influences greatly the development of children's artistic tastes and is one of the parts of their education. Besides, by means of unconventional drawing one can see the inner world of a child, feel his uniqueness and originality, define the emotional state, some hidden problems or fears. The images emerged in child's imagination and reproduced on paper help to safely identify and represent all the ideas, feelings, intentions and desires which are difficult to put into words. Unconventional drawing and fine

arts play an important role in psychical and intellectual development of a child. In fact they are focused not on the result, a picture, but on the process of drawing, during which a child expresses his individuality and forms different skills.

The article gives the analysis of studying theory and practice of traditional and unconventional techniques of fine art by students. The content, structure and stages of introduction of unconventional techniques of fine art into applied methods of social work given in the article result in successful art therapy and unconventional lessons of fine arts, the basic concepts of which are also described.

It is proved that drawing is the most natural and catching activity for children and adults, in which they realize the need of self-expression, form aesthetic taste, feeling of harmony, broaden outlook, develop creativity, fine motor skills, and artistic perception of life.

Key words: fine arts, unconventional techniques, applied methods, social work, creativity, creative thinking, creative skills, graphic activity, aesthetic influence, children's creative work.

Отримано 11.03.2015 р.

УДК 378+37.013.42-044.337=432.243+316.613.4+316.628

В. О. Парфенюк
Parfenyuk_Viktoria@mail.ru

МОТИВАЦІЙНИЙ КОМПОНЕНТ ПРОФЕСІЙНОГО САМОВДОСКОНАЛЕННЯ МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПЕДАГОГІВ В ПРОЦЕСІ ФАХОВОЇ ПІДГОТОВКИ

Парфенюк В. О. Мотиваційний компонент професійного самовдосконалення майбутніх соціальних педагогів в процесі фахової підготовки. Особливе значення для особистісного та професійного розвитку майбутніх соціальних педагогів набуває рівень розвитку їх мотивації професійного самовдосконалення в процесі фахової підготовки. Оскільки саме прагнення до постійного самопізнання, саморозвитку, самоактуалізації в умовах внутрішньо особистісної та зовнішньої, соціально-професійної нестабільності забезпечує, з одного